

UN KANT FEMINISTA

Carol Hay

Traducció: Lluna Pineda Ariño de l'article original:

<https://opinionator.blogs.nytimes.com/2013/12/08/a-feminist-kant/>

Carol Hay és professora de Filosofia a la University of Massachusetts Lowell (EUA). La seva obra està dedicada a l'ètica normativa i al feminisme analític, com també a la filosofia liberal, social i política.

Algunes de les seves obres més importants són: Kantianism, Liberalism, and Feminism: Resisting Oppression (2013), Philosophy of Feminism (2016), Resisting Oppression Revisited (2018) i Gross Violations (2018). Té previst publicar Quite Contrary: A Feminist Survival Guide aquest 2020.

El següent text correspon a un article que Hay publicà a The New York Times el 8 de desembre de 2013, on es planteja la possibilitat d'una lectura feminista de l'ètica kantiana.

Aquest és el primer text de Hay publicat en traducció catalana. Agraïm a l'autora que ens hagi cedit els drets per traduir i publicar aquest article a Filosofia Ara! Revista per pensar.

En un dels seus assaigs més memorables, *Getting Away from Already Being Pretty Much Away from It All* [Allunyant-me del fet d'estar ja bastant allunyat de tot plegat], David Foster Wallace ens parla d'una visita a la Fira Estatal d'Illinois. L'amiga que va amb ell, a la qual anomena Acompanyant Nativa perquè és d'allà, puja en una atracció de la fira. Mentre penja cap per avall, els operaris de l'atracció l'aturen perquè li quedin les cuixes a l'aire i la puguin repassar bé. Després de baixar de l'atracció, Wallace i l'Acompanyant Nativa comencen una acalorada discussió sobre l'incident. Ell creu que ella ha estat assetjada sexualment i que s'hi hauria de fer alguna cosa.

Wallace li pregunta: "No has percebut cap mena d'assetjament sexual en tot aquest incident de mal gust? No t'incomoda? Com a habitant de l'Oest Mitjà, no et preocupa això?" I l'Acompanyant Nativa li respon: "i què si me n'he adonat o no, per què ha de ser cosa *meva*, això? Què, com que hi ha assetjadors al món jo no puc pujar al *Zipper*¹? Mai podré fer-hi voltes? Què aconseguiré acalorant-me i enfadant-me a part de no divertir-me?" Aleshores, Wallace: "aquesta és potencialment la clau... La teva apreciació de la diversió prototípica de l'Oest Mitjà és el valor fonamental en què es basa un volgut estoïcisme políticosexual... mentre que a la Costa Est, la indignació políticosexual és la diversió... ja t'ho dic jo. Per les

dones, les diversions personal i política s'uneixen en algun lloc just a l'est de Cleveland." L'Acompanyant Nativa: "potser elles haurien d'intentar pujar [a l'atracció] i fer voltes i ignorar-los. Això és pràcticament l'únic que pots fer amb aquests [insult]."

Situacions com aquesta són el pa de cada dia, i ni de bon tros el pitjor que han d'aguantar les dones en una societat masculista com la nostra. Però he acabat cansada de debatre sobre el mal comportament dels firaires (és un cas d'assetjament sexual de manual i ja s'ha gastat prou tinta feminista explicant com i per què aquest tipus de coses són moralment inacceptables). En lloc d'això, vull plantejar-me unes preguntes diferents: què ha de fer l'Acompanyant Nativa en aquesta situació? En general, les víctimes d'opressió estan obligades a resistir la seva pròpia opressió?

Ras i curt, sí. I els recursos filosòfics per afirmar-ho es poden trobar en un lloc que pot semblar sorprenent: en la filosofia moral del filòsof alemany del segle XVIII Immanuel Kant.

No vaig ser sempre tan optimista respecte la visió de Kant. Vaig començar a pensar en aquestes qüestions mentre estava fent el doctorat, quan era una feminista formant-se per a ser filòsofa analítica. Els filòsofs analítics són, en general, amables amb Kant (i en qualsevol cas més amables del que solen ser amb el feminisme), però la majoria de filòsofs feministes no amaguen que Kant els desagrada. Amb raó critiquen els horribles comentaris misògins que Kant va fer sobre les dones

¹ El *Zipper* és una atracció típica de les fires dels Estats Units, que consisteix en fer voltar una sèrie de cabines giratòries a partir de l'impuls que els dona el gir de l'eix central (en forma de cremallera) al qual estan connectades.

(hi ha veritables perles), i argumenten que, entre altres coses, Kant defensa una concepció de persona que posa per davant de forma injusta i inexacta la nostra racionalitat i autonomia i ignora els aspectes socials, interdependents, encarnats i emocionals de la nostra vida. Aquesta mala representació de la naturalesa humana ens anima a concebre les persones com a éssers fonamentalment independents, i això, argumenten, condueix cap a l'explotació d'aquelles persones (generalment dones) que són responsables de tenir cura de qui no és independent (criatures, gent gran, discapacitats i malalts —tots nosaltres en algun moment de la nostra vida, de fet).

D'entrada, he de dir que consultar encara un altre home blanc mort sobre els problemes d'opressió, no em va semblar la millor idea. Però he acabat pensant que la versió kantiana del que és la nostra naturalesa racional, per què és valuosa, com es pot comprometre i deformar, i per què s'ha de fomentar i protegir, hauria d'interessar no només als feministes, sinó a qualsevol persona preocupada per les víctimes d'opressió, assetjament o abús.

Al llarg de la seva filosofia moral, Kant sosté que el que caracteritza els éssers humans és la seva naturalesa racional —la nostra habilitat d'establir i perseguir finalitats d'acord amb la raó. O, més col·loquialment, la nostra capacitat d'esbrinar què volem, com ho volem aconseguir, i preguntar-nos si ho hem de voler. Ens diu que aquesta naturalesa racional és el que ens dona valor moral i ens fa mereixedors d'un tipus de respecte especial.

Aquest respecte exigeix ser tractats sempre com un fi i mai només com un mitjà. Tal com diu Kant, "Obra de tal manera que tractis la humanitat, tant en la teva persona com en qualsevol altra, sempre com un fi, mai només com un mitjà". Tractem algú com a mitjà sempre que ignorem el fi que és

per ell mateix i l'utilitzem per als nostres propòsits personals. Els filòsofs kantians normalment se centren en com aquest ús immoral d'una altra persona es basa en l'engany o la coerció. Tanmateix, el marc moral de Kant també es pot emprar per ensenyar-nos la problemàtica en altres frustracions de naturalesa racional, incloses les que apareixen sota opressió.

Ja fa bastant de temps que els feministes discuteixen sobre els efectes psicològics destructius de l'opressió masclista. Mary Wolstonecraft i John Stuart Mill defensaven, en els segles XVIII i XIX respectivament, que les normes masclistes de la societat gentil i la maternitat, combinades amb institucions legals masclistes com el matrimoni o la propietat, perjudicaven les capacitats racionals de les dones i les privaven de la igualtat d'oportunitats amb els homes per a desenvolupar els seus talents. Feministes contemporanis han continuat aquesta discussió de formes molt diverses. Molts se centren en què passa quan les dones interioritzen aquesta opressió masclista; què passa quan es creuen, són afeblides i motivades a satisfer els estereotips que les representen com a inferiors. Una manera d'entendre tots aquests danys és veure'ls com a casos en què l'opressió ha perjudicat, d'alguna manera, la naturalesa racional de les dones.

És clar que el kantià no és l'únic marc filosòfic capaç d'explicar la problemàtica d'aquests danys. Però allò que situa a Kant al marge de gairebé qualsevol pensador de la filosofia occidental és la capacitat per donar sentit als deures cap a un mateix, especialment el deure de respectar-se (la majoria de filòsofs no kantians entenen els deures com allò que s'aplica en relació amb les altres persones, no en relació amb un mateix). La noció kantiana de deure cap a un mateix, que apareix per primer cop el 1785 a la *Fonamentació de la metafísica dels costums*, fa referència al nostre deure de reconèixer el valor de la naturalesa racional en nosaltres i d'actuar-hi d'acord. De la mateixa

manera que tenim el deure de respectar els altres en virtut de la seva naturalesa racional, tenim el deure de respectar-nos a nosaltres mateixos.

Sense aquest deure del respecte cap a un mateix, per tal d'explicar per què l'Acompanyant Nativa té el deure de respondre a l'opressió d'altres dones apel·laríem al deure general de resistir les injustícies, però no a la seva pròpia opressió. Com que habitualment s'espera l'autosacrifici de les persones oprimides d'una manera que no s'espera d'altres (penseu, per exemple, en l'ideal de la mare abnegada que, indefectiblement, posa els interessos de la seva família per sobre dels seus), és especialment important, en aquests contextos, establir el deure del respecte cap a un mateix.

El que ens arriba com a matrimoni entre el kantisme i el feminisme és això. Com que tenim l'obligació de prevenir danys a la nostra naturalesa racional, i com que l'opressió pot malmetre la nostra capacitat d'actuar racionalment, tenim l'obligació de resistir la nostra pròpia opressió. Al marge del que hagués pogut pensar Kant, sabem que la capacitat racional de les dones no és diferent de la dels homes. Per tant, podem utilitzar el kantisme per explicar per què les dones són tan mereixedores de respecte com els homes i per què aquest respecte és incompatible amb l'opressió masclista.

Així, sembla que l'Acompanyant Nativa no té raó. El deure de respecte cap a un mateix exigeix que ella s'empoderi resistint la seva opressió. Evidentment, aquest no és l'únic deure present aquí. Els firaires tenen el deure de deixar de comportar-se de forma immoral, Wallace probablement té el deure de defensar la seva amiga (i certament té el deure més general de protestar contra la injustícia) i l'Acompanyant Nativa té el deure cap a les altres dones de fer el que pugui per debilitar les manifestacions d'opressió masclista amb què es troben. Ara bé, el deure de respecte cap a un mateix sota l'opressió ha rebut considerablement menys atenció filosòfica que els altres.

L'objecció més evident cap a aquesta línia argumental és que fer responsable de la resistència a l'Acompanyant Nativa trasllada la càrrega moral cap a la persona que no ha fet res de dolent – de fet, culpa a la víctima. Però aquí els recursos kantians també poden ser útils. En una obra posterior, *La metafísica de la moral* (1797), Kant desenvolupa una distinció que havia introduït en la seva *Fonamentació*: una distinció entre els deures perfectes i imperfectes. A diferència dels perfectes, els deures imperfectes no ens obliguen a adoptar una determinada conducta, sinó a assumir unes màximes generals, o principis d'acció, que es poden realitzar a través de més d'una acció.

L'obligació de resistir l'opressió és un deure d'aquest tipus: hi ha moltes coses que es poden fer per complir-lo. L'Acompa-

nyant Nativa podria enfrontar-se als firaires directament. Podria presentar una queixa formal als organitzadors de la fira. Fins i tot podríem pensar que amb els seus actes ja ha resistit la seva opressió. Quan rebutja sentir-se humiliada, quan no deixa que els firaires dictin quan i com es pot divertir i quan rebutja creure que la seva objectivació sexual degrada el seu estatus moral d'alguna manera, ella, de fet, està resistint l'opressió de forma interna. En alguns casos, no hi ha res que una persona oprimida pugui fer per resistir la seva opressió a part de simplement reconèixer que hi ha alguna cosa de la seva situació que no està bé. Això és, en un sentit profund, millor que res. Significa que no s'ha adherit a les innombrables forces que conspiren per convèncer-la que ella és el tipus de persona que no té dret a esperar res millor. Significa que reconeix que el seu destí no és ni justificat ni inevitable.

